

ПИСМА БОЖИДАРА КОВАЧЕВИЋА МИЛАНУ ЋУРЧИНУ (1954–1957)

У раду је објављено и прокоментарисано пет писама књижевника Божидара Ковачевића упућених Милану Ћурчину у периоду од 1954. до 1957. године. Писма доприносе свеобухватнијем сагледавању личности пошиљаоца и примаоца, њиховог живота и научног рада. Посебна пажња усмерена је на идентификовање личности из области културе и науке које су били Ковачевићи и Ћурчинови савременици и сарадници.

Кључне речи: Божидар Ковачевић, Милан Ћурчин, преписка

Милан Ћурчин и Божидар Ковачевић спадају међу значајне културне прегаоце у историји српског народа 20. века. Посвећени књижевности, обојица су били песници, преводиоци, научници, публицисти. Старији, Милан Ћурчин (1880–1960), данас је познат пре свега по часопису *Нова Европа*,³ који је покренуо и двадесетак година уређивао, док је Божидар Ковачевић (1902–1990) био сауредник и уредник *Српског књижевног гласника*⁴ и других књижевних часописа, саветник и уредник познатог издавача Геце Кона, члан управе Српске књижевне задруге. У млађим

---

¹ sofijamisa@lycos.com

² Рад је настао у оквиру пројекта *Срби и Србија у југословенском и међународном контексту: унутрашњи развитак и положај у европској/светској заједници* (бр. 47027), који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

³ Подробније о часопису в.: НЕДИЋ, МАТОВИЋ 2010; ПЕТРОВИЋ 2000; BOGDANOVIĆ 1992: 13–42.

⁴ О *Српском књижевном гласнику* в.: ВИТОШЕВИЋ 1990; ТУТЊЕВИЋ, НЕДИЋ 2003; ПЕТРОВИЋ 2000.

данима, обојица су се бавили и педагошким радом, Милан Ћурчин као предавач немачког језика и књижевности на Филозофском факултету у Београду, а Божидар Ковачевић као гимназијски професор и, једно време, као васпитач и наставник краља Петра II Карађорђевића. За разлику од старијег колеге, бечког доктора германистике, Божидар Ковачевић, који се школовао у српској и југословенској престоници, више је био под утицајем француске културе и усавршавао се на париској Сорбони. Рођењем Панчеваца, Милан Ћурчин је другу половину живота провео далеко од својих сународника јужно од Дунава и Саве, преселивши се у Загреб и заувек напустивши Србију, док је Божидар Ковачевић цео свој радни век везао за Београд. Иако старији није био члан ниједне политичке партије, а млађи припадник Републиканске странке, два опозиционо расположена културна посленика делила су слична политичка убеђења. Најпре Ћурчинова, а затим и Ковачевићева смрт прошле су готово незапажено у јавности,⁵ а ни за њихово стваралаштво није било много разумевања.⁶

Пет писама Божидара Ковачевића, похрањени у Архиву Српске академије наука и уметности, у заоставштини Милана Ћурчина, потичу из периода 1954–1957, када је Милан Ћурчин био редактор Југословенског лексикографског завода у Загребу, а његов млађи пријатељ научни сарадник Института за књижевност и управник Архива САНУ.⁷ Сачувана писма Божидара Ковачевића сведочанство су сарадње двојице интелек-

⁵ Осим научних часописа *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, где је објављен некролог проф. Милоша Ђорђевића (1960: 370–372) и *Живи језици*, где се огласио др Миљан Мојашевић (1960: 7–10), ниједан дневни лист осим *Слободне Далмације* изгледа да није регистровао смрт Милана Ћурчина. Још горе је прошао Божидар Ковачевић, коме је некролог написао само Коста Димитријевић у *Политици*, 23. марта 1990.

⁶ О рецепцији Ћурчинове поезије код савременика и у потоњем времену в.: БОЖИЋ 2010: 275–284. У новије време покушаје рехабилитовања Ћурчиновог поетског стваралаштва чини Васа Павковић који је, после вишедеценијског заборава, поново објавио његове стихове (ЋУРЧИН 1991). Затим је уследила још једна збирка Ћурчинових песама, и то само љубавних, међу којима има и до тада непознатих, чуваних у породичној заоставштини, које спадају у песникове ране радове (ЋУРЧИН 2002). Сећање на Божидара Ковачевића, веома плодног, али у послератном периоду неправедно прећуткиваног ствараоца, о чијим су се делима похвално изражавали Исидора Секулић, Иво Андрић, Сима Пандуровић и многи други познати књижевници, оживљава тек сада, двадесет година после његове смрти, објављивањем прве и друге књиге Ковачевићевих Изабраних дела (КОВАЧЕВИЋ 2010; КОВАЧЕВИЋ 2011).

⁷ У Српској академији наука и уметности Божидар Ковачевић је провео период од 1948. до 1968, дајући велики допринос раду те институције (ДИМИТРИЈЕВИЋ 1983: 57).

туалаца и доприносе свеобухватнијем сагледавању њихових личности, њиховог живота и научног рада. Између осталог, она показују да су се некадашњи уредници најугледнијих српских и југословенских часописа, један при крају животног пута, а други у зрелим годинама, налазили у срдачним односима, те да је Божићар Ковачевић поштовао и уважавао старијег колегу и као стручњака и као човека. Такође, писма указују на неке проблеме који су пратили припремање *Енциклопедије Југославије* и друге појединости из области културе и књижевности оног времена.

Четири писма сачувана су на хартији, а једно на дописници. Писана су ћирилицом, читким рукописом. На тексту нису вршене никакве интервенције; тамо где је било потребе да се дају одређена објашњења и идентификују личности које се помињу у писмима то је урађено у напоменама испод основног текста.

САНУ 14.405/I-221

Писмо

Београд, 16 фебруара 1954

Улица Стевана Сремца 7

1

Поштовани господине Ћурчин,

нисам Вам могао досад одговорити, јер одговор није само од мене зависио, пошто се у нас о свему колегијално одлучује, али сам сад у могућности да Вам јавим позитивне, бар добрим делом позитивне вести.

Ваша топло и импресивно писана ствар „Граничарска песма...“⁸ прочитана је на нашој научној седници 8 о. м. – Најпре морам да Вам објасним шта је то „научна седница“. То је састанак службеника Института⁹ (научних сарадника, асистената итд.) са спољним сарадницима (академицима, проф. универзитета, књижевницима итд.) на којима се читају научни реферати, расправе и томе слично, а после настаје дискусија. Људи су много заузети у Београду, али ипак на такву седницу дође 10-20 лица. Овога пута била је зи-

---

⁸ *Граничарска песма* је родољубива песма панчевачког свештеника, песника и политичког радника Васе Живковића (1819–1891), општеприхваћена у народу и познатија под насловом *Радо иде Србин у војнике*. Милан Ћурчин је после протине смрти сакупио, систематизовао и, са својим предговором, објавио збирку протиних стихова (ЋУРЧИН 1907).

⁹ Институт за проучавање књижевности САНУ. Основан 1947, на челу са проф. Петром Колендићем, укинут 1954.

ма, па ипак су на њој били Н. Банашевић,¹⁰ Милош Ђурић,¹¹ Миодраг Ибровац,¹² В. М. Ј. – Марамбо,¹³ Мираш Кићовић,¹⁴ дописник академије Драгољуб Павловић,¹⁵ Ђуза Радовић,¹⁶ Урош Џонић,¹⁷ ја и неколико асистената. Ваш спис је саслушан с великим интересовањем. Али то није форум у коме се одлучује о примању за штампу. То ће се одлучити на седницама Научног савета који је врховно управно тело Института. Мислио сам да ће се таква седница ускоро састати и на њој одредити референт за Ваш чланак, али нема изгледа за идућих 10 дана. Шта ћете, академије, институти и сличне установе лагане су, као што је одувек било. Чим нешто буде решено, обавестићу Вас.¹⁸

Што се тиче Вашег списка о Јагићу,¹⁹ председник Белић²⁰ ми је од-

¹⁰ Никола Банашевић (1895–1992), професор универзитета, романист, историчар књижевности. Један од наших најистакнутијих његошолога.

¹¹ Милош Ђурић (1892–1967), хелениста, професор универзитета, преводилац. Аутор је капиталних дела *Историја хеленске књижевности у времену политичке самосталности* и *Историја хеленске етике*.

¹² Миодраг Ибровац (1885–1973), професор универзитета, историчар књижевности, преводилац.

¹³ Војислав Јовановић Марамбо (1884–1968), књижевник, професор универзитета, научни саветник САНУ. Изучавао српску народну књижевност.

¹⁴ Мираш Кићовић (1892–1963), историчар књижевности, научни сарадник Народне библиотеке у Београду. Проучавао старе српске књиге и штампарије и дела писаца 19. века. Важнија дела: *Јован Хаџић – Милош Светић, Старо позориште код Срба, Стерија и Вук Караџић*.

¹⁵ Драгољуб Павловић (1903–1966), књижевни историчар, професор универзитета, академик. Радам у области народне, средњевековне и посебно дубровачке књижевности значајно је обележио српску књижевну историју средине 20. века.

¹⁶ Ђуза Радовић (1906–1989), песник, научник, члан ЦАНУ.

¹⁷ Урош Џонић (1887–1968), књижевни историчар, библиотекар; професор универзитета, управник Универзитетске библиотеке, сарадник Института за проучавање књижевности САНУ, сарадник Југословенског лексикографског завода.

¹⁸ На маргини дописано руком Милана Ђурчина: „Институт СА за књижевност међутим укинут и зборник престао излазити“.

¹⁹ Вагрослав Јагић (1838–1923), слависта, професор Универзитета у Бечу. Покретач водећег научног часописа за словенску филологију *Archiv für slavische Philologie*. Српску науку задужио радовима о староцрквенословенској филологији, о српским летописима и објављивањем старих рукописа.

²⁰ Александар Белић (1876–1960), лингвиста, професор универзитета, председник САНУ од 1937. до смрти, с прекидом 1941–1944. Формирао је целу лингвистичку школу, посебно у области дијалектологије, познату под његовим именом.

говорио да га тај чланак интересује и да би га уврстио у свој чувени часопис „Јужнословенски филолог“, ²¹ утолико пре ако у њему буде и непознатих писама. Према томе тај чланак можете послати или мени, па да га ја Белићу предам, или Белићу лично.

Изгледа да је проспект Енциклопедије изишао; бар ја сам овде у Београду у филијали Вашег завода видео један примерак. ²² Изгледа ванредно и морао је коштати силних новаца!

Него да се вратим на Ваше чланке, јер сам се пишући сетио да треба да Вам кажем да „Јужнословенски филолог“ редовније излази, јер не пролази кроз процедуре, пошто му је одговорни уредник сам Белић, па својим ауторитетом многе ствари може сам решавати, мимо колегијума и разних седница. Зато ако он Ваш чланак о Јагићу прочита, а како је експедитиван, то ће брзо учинити, па Вам зато и предлажем да чланак дате „Филологу“. Ако одлучите да га упутите непосредно Белићу, онда кад то учините, јавите и мени да бих то знао. ²³

И да сте ми здраво и добро! То од срца желим и Вама и Вашем сину од кога сам прочитао онај лепо чланак у „Летопису“. ²⁴ И срдечно Вас молим да ме извините што Вам досад нисам могао одговорити.

Ваш

Божидар Ковачевић

Кад сам написао већ писмо, наш асистент Драгољуб Новаков који је прочитао Ваш чланак о В. Ж. ²⁵ потсетио ме је на једно место код Шу-

²¹ Уз *Српски дијалектолошки зборник, Библиотеку Јужнословенског филолога и Наш језик*, један од познатих лингвистичких часописа које је основао Александар Белић. Покренуо га је 1913. и био његов главни уредник до краја живота.

²² Реч је о Југословенском лексикографском заводу у Загребу, који је објављивао националну енциклопедију СФРЈ, под уредништвом Мирослава Крлеге. Иако је требало да у њој буду подједнако заступљене теме које се односе на све народе тадашње државе, у *Енциклопедији Југославије* примат је ипак дат хрватским темама. Прво издање, у осам томова, излазило је у периоду од 1955. до 1971. Објављивање другог издања почело је 1980, али је, због распада СФРЈ, прекинуто после шест, од планираних дванаест, томова.

²³ На маргини дописано руком Милана Ђурчина: „Pisao sam, da sam pisma Jagiceva obecao prof. Skoku, za izdanje Jagiceve prepiske (JA. Zagreb)“. Неколико година касније, некадашњи уредник *Нове Европе* огласио се текстом о познатом слависти, али не у *Јужнословенском филологу* (ЋУРЧИН 1957: 171–188).

²⁴ Иван (Иво) Ђурчин (1925), син Милана Ђурчина, професор енглеске књижевности на Портландском државном универзитету. Божидар Ковачевић прочитао је његов чланак „Модерна америчка поезија“ (1954: 158–167).

²⁵ Васа Живковић.

маревиха²⁶ које допуњује Ваше излагање и које бисте можда могли искористити. (Видите „Позориште код Срба“ од С. Шумаревића, изд. „Луча“; тренутно књига није у библиотеци, али је поменуто место око стр. 106, како му се чини.) Д. Новаков је Ваш земљак, из Вршца, и поздравља Вас.

САНУ 14.405/I–222

Писмо

Београд 23 V 1954²⁷

2

Поштовани Господине Ђурчин,

молим Вас најсрдачније да ми опростите уколико сте увређени, али верујем да се нећете љутити кад Вам објасним. Ваздан ситних и крупних малера спречило ме да Вам пишем. Крајем фебруара сломио сам десну руку и готово два месеца мучио се с њом, па ни сад још нисам најбоље. Утом се укиде Институт, те ја враћај рукописе и учествуј у четири комисије које су имале да га ликвидирају, а како ми је Коста²⁸ затражио Ваш рукопис о Васи Живковићу ја сам му послао мислећи да је то с Вашим знањем, па да је свеједно писати њему или Вама. У исто време имао сам бриге и за службу, јер се није знало шта ће бити са сталним службеницима Института, па богме и сад неки седе на белом хлебу и не знају шта ће бити с њима. Пре две недеље умре ми зет, а пре десет дана морао сам отправљати жену у болницу. Разумећете, ето, зашто Вам нисам писао. За ручком код Косте рекао сам: „Не јавља се г. Ђурчин; баш ми је незгодно што не стигосмо да му штампамо ону његову ствар“, а Коста – као из пушке – јавља Вам да се питам што ми не пишете.

О преписци с Јагићем разумео сам и чини ми се да је добро то што ћете учинити.

Ви сигурно много радите на Енциклопедији? Шта ћете, рад држи човека, а ја видим по Вашем рукопису да сте још у пуној снази. Та Ви сте целог живота вредно радили и немате се бојати ничега кад будете изла-

---

²⁶ Светислав Шумаревић (1886–1977), новинар, историчар српске штампе и српског позоришта, књижевник, преводилац.

²⁷ На маргини лево од датума руком Милана Ђурчина дописан је други датум, 14. VIII 1954, и текст: „da javi na adresu Svet.[ислава] Cv.[ијановића] gde da se sastanemo u Beogradu (Руски цар?)“. С друге стране, десно од датума, М. Ђурчин је забележио: „Био s njim u Beogradu u Ruskom Caru 24.(ili 25.VIII 1954)“.

²⁸ Коста Н. Милутиновић (1909–1998), историчар, књижевник, професор универзитета у Задру и Новом Саду. Бавио се друштвеном и политичком историјом јужнословенских народа и њихових међусобних односа у 19. и 20. веку.

зили пред Страшни суд. Кад човек само помисли на ону „Нову Европу“, која носи печат Ваше личности!

Него, кад је реч о Енциклопедији, овде наиђоше из НСада с неким списком личности; траже податке, веле треба им за Енциклопедију. Међу именима видим неколико имена која сам ја већ одавно дао. На пример, Десимира Благојевића.²⁹ Шта је то? Ако је проверавање података, добро је; ако се изгубио рачун да је то већ од некога добивено, онда не ваља, значи да је у београдској филијали неред.

Је ли истина да сад код Вас у предузећу Енциклопедије имате пластове података о људима, на пр. библиографију свих радова једнога човека и све што је о њему писано. Мени би због регулисања година службе и још неке сличне ствари било потребно да попуним свој попис радова; како сам много писао, никако то не бих могао сам, јер велики број листава, нарочито новина, не постоји.³⁰ Да ли бисте ми могли рећи коме бих могао насигурно да се обратим за такве податке. Г. Мати Ујевићу?³¹ Или Крлежи?³² Било би ми потребно да имам што више података како бих затим могао извршити селекцију. Молим Вас, ако Вам ово није тешко, јавите ми кад будете имали времена.

Надам се да сте здраво и добро. То Вам од свег срца желим. И молим Вас још једном да се не љутите, јер ја Вас поштујем и знам Ваше добро срце, па Вас због тога још више ценим.

Са срдачним поздравом Ваш

Б. Ковачевић

Улица Стевана Сремца 7

²⁹ Десимир Благојевић (1905–1983), песник, публициста, ликовни критичар.

³⁰ В. библиографије радова Божидара Ковачевића (ВОЈИНОВИЋ 1990: 34–61; ЈОВАНОВИЋ 1958: 96–99; ЈОВАНОВИЋ 1959: 99; BIBLIOGRAFIJA 8, br. 10186–10218; 11, br. 8103–8135; СРПСКА БИБЛИОГРАФИЈА 9, br. 41832–41859; „Библиографија приповедака Божидара Ковачевића“, у: КОВАЧЕВИЋ 2010: 407–413).

³¹ Мате Ујевић (1901–1967), енциклопедист, библиограф, књижевник. У НДХ био је уредник *Хрватске енциклопедије*, после Другог светског рата најближи Крлежин сарадник у Југословенском лексикографском заводу.

³² Мирослав Крлежа (1893–1981), књижевник и лексикограф. Позната дела: *Баладе Петрице Керемпуха*, *Господа Глембајеви*, *Повратак Филипа Латинковића*.

САНУ 14.405/I–223

Писмо

Београд, 10 II 1955
Улица Стевана Сремца 7

3

Поштовани господине Ћурчин,

са задовољством сам примио вест да ми шаљете петнаест књига Ваше „Нове Европе“, за које Вам пет хиљада динара стоје на расположењу. Ја ћу, као што сте Ви расположили, чекати прилику да их предам Кости, а буде ли Вам затребало раније новаца онда ми јавите да Вам их пошаљем поштом. Што су слова латинична не мари; главно је сад да ћу имати комплет једног одличног југословенског листа.

Много сам Вам захвалан за ту љубазност, као и за додате књижице, а особито за ону о Немањићима³³ никад необјављену. Не знам да ли се гдегод може наћи онај регистар, мислим за првих сто бројева „Н.Е.“; радо бих то имао уз комплет.

Кажете да ме често читате, а ја – патим од монотоније! Биће да време брзо тече па Вам се чини да ја много радим, а кад оно, ако изиђе понешто у 2-3 месеца једном! Него, да није изишло штогод у загребачком „Вјеснику“, одакле су ми одавно тражили прилог, па ја послао, а не знам да ли је изишло? Реч је о неким афоризмима.

Ово је прилика да Вам кажем нешто дискретно. Данас је био Колендић³⁴ код мене, па смо нешто поменули прву свеску Енциклопедије и он рече: Да су се сетили да ми пошљу на преглед чланке о Дубровнику и о приморју; било би прецизније, јер то треба пажљиво размотрити „да не испа’не какова глупос“. А и ја се све бојим да какви педагози (они су обично недоучени) не помешају она три Берића.³⁵ Из проспекта видим да Цријевић³⁶ и Драгишић³⁷ нису богзна како приказани. Нарочито Драгишић, који Савонаролу брани, који с Меланхтоном другује, кога Еразмо хвали и који се уствари бори за слободу мишљења. Ја сам о томе писао у своје време Крлежи, а Вама ћу још

³³ Српска владарска династија у средњем веку.

³⁴ Петар Колендић (1882–1969), књижевни историчар, професор универзитета, академик. Један од великана београдске рагузеологије.

³⁵ У Енциклопедију су уврштени Павле Берић (1798–1842), пријатељ и сарадник Вука Караџића и Јован Берић (Поповић) (1786–1845), песник и педагошки писац (ENCIKLOPEDIJA JUGOSLAVIJE 1 1955: 480).

³⁶ Илија Цријевић (1463–1520), песник, говорник и лексикограф (ENCIKLOPEDIJA JUGOSLAVIJE 2 1956: 390–391).

³⁷ Ђурађ Драгишић (око 1450–1520), хуманиста, филозоф и теолог. У Енциклопедији се води под именом Јурај (ENCIKLOPEDIJA JUGOSLAVIJE 3 1984: 68–69).

рећи да Драгишић не може бити Јурај него Ђурађ или Ђуро,³⁸ пошто је као православно чељаде одрастао у деспотовој Сребреници, па тек као бегунац примио у Дубровнику католичку веру, кад су Турци узели његов град. Очевидно крштен по имену деспота Ђурђа³⁹ који је у доба Драгишићева рођења био господар Сребренице. Него, ко ће исправити све криве Дрине!

Из рукописа и писма видим да Вас држи здравље и енергија, што ми је мило.

Овде је много лепо време, данас на пример право пролеће, а верујем да би за нерве и за здравље уопште боље било да смо имали месец дана добра снега.

Прочитао сам Ваш немачки чланак о Мештровићу⁴⁰ и добро би било да га негде објавите на ћириличкој страни.

Погледајте „Гласник САН“ VI, 1, јер се у њему налази Ваш резиме.

Захваљујући Вам још једном, молим Вас да примите моје поштовање и срдачан поздрав.

Б. Ковачевић

НВ.

Био бих Вам захвалан кад бисте ми јавили адресе Тадијановића⁴¹ и Тина Ујевића.⁴² Молио сам за то Крклеца,⁴³ али ми не одговара; као вели: Кад ми је свршио да „Просвета“ изда моје песме, сад ми не треба! – И, ако сазнате, јавите ми како је Барац.⁴⁴

Б. К.

---

³⁸ И поред добронамерне примедбе Божићара Ковачевића, та грешка није исправљена ни у другом издању Енциклопедије, већ је Ђурађ Драгишић и даље остао Јурај (ENCIKLOPEDIJA JUGOSLAVIJE 3 1984: 543–544). Ковачевић је указао Крлежи и на многе друге грешке, којима је та „прохрватска“ енциклопедија врела и тим поводом се често дописивао са њим, а Крлежа се због грешака „силно нервирао и грдио неспособне сараднике“ (ДИМИТРИЈЕВИЋ 2001: 91).

³⁹ Ђурађ Бранковић (1375–1456), српски деспот, последњи знаменити владар средњовековне Србије.

⁴⁰ Иван Мештровић (1883–1962), хрватски и југословенски вајар и архитекта. Један од највећих скулптора 20. века. Велики пријатељ Милана Ђурчина.

⁴¹ Драгутин Тадијановић (1905–2007), књижевник, директор Института за књижевност и театрологију, члан ЈАЗУ.

⁴² Аугустин Тин Ујевић (1891–1955), песник. Важнија дела: *Лелек себра*, *Колајна*, *Ауто на корзу*.

⁴³ Густав Крклец (1894–1955), песник и есејиста, члан ЈАЗУ. Важнија дела: *Сребрна цеста*, *Сан под брезом*, *Телеграфске басне*. Познат је као песник за децу.

⁴⁴ Антун Барац (1894–1955), књижевни историчар и критичар, професор Филозофског факултета у Загребу, члан ЈАЗУ. Основао Институт за језик и Институт за књижевност ЈАЗУ.

САНУ 14.405/I–224

Писмо

Београд 12 II 1955

4

Поштовани господине,
примио сам пакет с „Новом Европом“, регистром итд. и још једном било ми је жао што нисте у могућности да је обновите. Она је доиста прави трезор и ја ћу ове томове са задовољством поново прочитати.

Новац Вам стоји на расположењу, па одредите како ће Вам се доставити.

Данас сам г. Милутиновићу послао Ваш резиме (тј. табак у коме је резиме); кад он погледа, свакако ће Вам послати да га и Ви видите.

Синоћ сам на Коларчевом универзитету држао први део предавања о нашој лирици, па сам говорећи о модернизму задржао се с комплиментима и на Вашим песмама.⁴⁵

Захваљујући Вам најлепше и на овој великој љубазности, молим Вас, поштовани господине Ђурчин, да примите изразе моје уз захвалност и највећег поштовања.

Лепо је видети човека који и крај толиких препрека стално ради на добрим стварима.

Молим Вас да поздравите и свога сина.

Бождар Ковачевић

САНУ 14.405/I–225

Дописница

Б. 19. IV. 1957, Ул. Ст. Сремца 7

5

Поштовани г. Ђурчин,
честитам Вам најпре Васкрс са жељом да га проведете здрави и спокојни са целом породицом. Не знам да ли Вам је то тешко, хтео сам да Вас молим да ми пошљете на дар Ко је ко,⁴⁶ а ја ћу Вам првом прили-

---

⁴⁵ Иступајући против строгих форми и схема у поезији, залажући се за слободни стих који би омогућио да осећања дођу до пуног изражаја, Милан Ђурчин је постао, у виђењу савремене књижевне критике, родоначелник авангардне поезије (ТЕШИЋ 2009: 196–201).

⁴⁶ Милан Ђурчин је на дописници забележио: „poslato 6. маја 1957 'Ко је ко“.

ком реванширати. Овде треба да изиђу у „Просвети“ Ракићеве⁴⁷ песме с огромним предговором Војислава Ђурића⁴⁸ који ће бити дужи него читава збирка.

„Слог“ ме не интересује; то је папирната спекулација која ће бити ван живота. Ја сам последњих 12 година неколико пута покушавао да заинтересујем људе за обнову СКГ, али све – всује!⁴⁹ И тако смо спали на много листова, сваки са тиражом од 600–1500 примерака, па и то да се бар чита, него се само слаже у библиотекама. Што се мене тиче мени је савест мирна; ако се објави оно што ми стоји у фијоци, видеће се да сам према мојим моћима нешто радио.

Са срдачним поздравом, одани Вам

Б. Ковачевић

Цитирана литература

- Bibliografija Leksikografskog zavoda* 8, br. 10186–10218; 11, br. 8103–8135.
BOGDANOVIĆ Mira, „Mesto Nove Evrope u levičarskoj tradiciji.“ *Tokovi* бр. 1–2 (1992): стр. 13–42.
БОЖИЋ Софија, „Поезија Милана Ђурчина између оспоравања и признавања.“ *Philologia Mediana* II, бр. 2 (2010): стр. 275–284.
ВИТОШЕВИЋ Драгиша, *Српски књижевни гласник 1901–1914*, Нови Сад: Матица српска, Београд: Институт за књижевност и уметност: „Вук Караџић“, 1990.
ВОЈИНОВИЋ Станиша, „Библиографија 1 (1919–1930).“ *Свеске Матице српске* 16 (1990): стр. 34–61.
ДИМИТРИЈЕВИЋ Коста, *Животне исповести: Милан Будимир; Божидар Ковачевић; Војислав Минић*, Београд: Филип Вишњић, 2001.
ДИМИТРИЈЕВИЋ Коста, „Живот, дело, време Божидара Ковачевића.“ *Рашка* св. 19 (1983): стр. 43–58.

⁴⁷ Милан Ракић (1876–1938), један од најистакнутијих српских песника, дипломата. У његовом невеликом опусу истиче се циклус *На Косову*, који спада у врхове српске родољубиве поезије.

⁴⁸ Војислав Ђурић (1925–1995), историчар уметности, професор Београдског универзитета, академик. Стручњак за српску средњовековну уметност.

⁴⁹ И у својим исповестима, које је објавио Коста Димитријевић, Божидар Ковачевић помиње да су сви његови послератни напори да покрене трећу серију *Српског књижевног гласника* били узалудни, јер су се ломили о отпор власти којој је, по његовом мишљењу, сметао придев „српски“ у наслову часописа (ДИМИТРИЈЕВИЋ 2001: 78).

- ЂОРЂЕВИЋ Милош, „Др Милан Ђурчин (14. XI 1880 – 20. I 1960).“ *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор XXVI*, 3–4 (1960): стр. 370–372.
- Enciklopedija Jugoslavije 1*, Zagreb 1955.
- Enciklopedija Jugoslavije 2*, Zagreb 1956.
- Enciklopedija Jugoslavije 3*, Zagreb 1958.
- Enciklopedija Jugoslavije 3*, Zagreb 1984.
- ЈОВАНОВИЋ М., „Допуна библиографије Б. К.“ *Браничево* 4 (1959): стр. 99.
- ЈОВАНОВИЋ М., „Списи Божидара Ковачевића.“ *Браничево* 2 (1958): стр. 96–99.
- КОВАЧЕВИЋ Божидар, *Мирус векова: приповетке*, приредио Станиша Војиновић, Београд: Прометеј, 2010.
- КОВАЧЕВИЋ Божидар, *О српској књижевности: есеји и чланци*, приредио Станиша Војиновић, Београд: Прометеј, 2011.
- МОЈАШЕВИЋ Миљан, „У спомен Милану Ђурчину 1880–1960.“ *Живи језици* књ. II, бр. 1 (1960): стр. 7–10.
- НЕДИЋ Марко, МАТОВИЋ Весна (ур.). *Нова Европа 1920–1941: зборник радова*, Београд: Институт за књижевност и уметност, 2010.
- ПЕТРОВИЋ Љубомир, *Југословенска држава и друштво у периодици 1920–1941*, Београд: Институт за савремену историју, 2000.
- Српска библиографија* 9, бр. 41832–41859.
- ТЕШИЋ Гојко, *Српска књижевна авангарда (1902–1934): књижевноисторијски контекст*, Београд: Институт за књижевност и уметност: Службени гласник, 2009.
- ТУТЊЕВИЋ Станиша, НЕДИЋ Марко (ур.). *Сто година Српског књижевног гласника. Аксиолошки аспект традиције у српској књижевној периодици: зборник радова*, Нови Сад: Матица српска, Београд: Институт за књижевност и уметност, 2003.
- ЂУРЧИН Иван, „Модерна америчка поезија.“ *Летопис Матице српске* књ. 373, св. 2 (фебруар 1954): стр. 158–167.
- ЂУРЧИН Милан, *Драга моја...*, приредила Федора Бикар, поговор Васа Павковић, Нови Сад: Аурора, 2002.
- ЂУРЧИН Милан, „Јагић и народно јединство (Из успомена и писама).“ *Књижевност и језик* бр. 5–6 (1957): стр. 171–188.
- ЂУРЧИН Милан, *Сабране песме*, приредио и написао предговор Васа Павковић, Панчево: Заједница књижевника Панчева, 1991.
- ЂУРЧИН Милан, *Песме Васе Живковића*, Београд: С. Б. Цвијановић, 1907.

Sofija D. Božić

**CORRESPONDENCE BETWEEN BOŽIDAR KOVAČEVIĆ
AND MILAN ĆURČIN (1954–1957)**

Summary

This paper focuses on five published and reviewed letters that Božidar Kovacevic wrote to Milan Curcin in the period between 1954 and 1957, stored in the Archives of the Serbian Academy of Sciences and Arts, the legacy of Milan Curcin. Devoted to literature, both the sender and recipient were poets, translators, scholars, publicists and are among the important cultural entrepreneurs in the Serbian history of the XX century. At a time when the letters were sent, Božidar Kovacevic was a Research Fellow of the Institute for the Study of Literature and director of SASA Archives and Milan Curcin was an editor of the Yugoslav Lexicographic Institute. Those letters testimony to the cooperation between the two intellectuals and contribute to a more comprehensive assessment of their personality, their life and scientific work. Also, they point to some problems that accompanied the preparation of the Encyclopedia of Yugoslavia and other details in the field of culture and literature of the time.

Key words: Božidar Kovačević, Milan Ćurčin, correspondence

